QORTI KOSTITUZZJONALI

IMĦALLFIN

S.T.O. PRIM IMĦALLEF MARK CHETCUTI
ONOR. IMĦALLEF GIANNINO CARUANA DEMAJO
ONOR. IMĦALLEF ANTHONY ELLUL

Seduta ta' nhar it-Tnejn, 4 ta' Novembru, 2024

Numru : 34
Rikors kostituzzjonali numru 175/2022/1 LM1

Aldo Micallef f'ismu proprju u
f'isem Raymond Mario Micallef

v.

L-Avukat tal-Istat; Joseph Caruana

1. Dan huwa appell tal-atturi minn sentenza mogħtija fis-17 ta' Mejju 2023 mill-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili fil-kompetenza tagħha kostituzzjonali li sabet ksur tad-drittijiet fondamentali tal-atturi mħarsa taħt l-ewwel artikolu tal-Ewwel Protokoll tal-Konvenzjoni Ewropea għall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fundamentali ["l-Ewwel Protokoll"] u bħala rimedju kkundannat lill-Avukat tal-Istat sabiex iħallas kumpens ta' sebgħa

u tmenin elf, mitejn u sebgħa u sittin euro (€87,267) bħala danni pekunjarji u non-pekunjarji. L-appell jolqot il-perjodu li matulu seħħ il-ksur u l-*quantum* ta' kumpens likwidat bħala danni pekunjarji.

2. Il-fatti relevanti ġew imfissra hekk fis-sentenza appellata:

> »Jirriżulta li r-rikorrenti huma proprjetarji tal-fond … Ħal Lija (minn issa 'l quddiem 'il-fond') li ddevolva għal fuqhom mill-wirt tal-ġenituri tagħhom. Missierhom Giuseppe Micallef kien miet fid-9 ta' Jannar 2004, u l-wirt tiegħu ddevolva għal fuq ir-rikorrenti permezz tat-testment tiegħu *unica charta* tal-11 ta' Marzu 2000, fl-atti tan-Nutar Gerard Spiteri Maempel, u ġie debitament dikjarat lill-Kummissarju tat-Taxxi Interni bl-att relattiv tas-7 ta' Jannar 2005, fl-atti tal-istess nutar. Omm ir-rikorrenti Giuseppa Micallef mietet fil-21 ta' Lulju 2011, u l-wirt tagħha ddevolva għal fuq ir-rikorrenti permezz tat-testment *unica charta* tagħha tal-11 ta' Marzu, 2005 fl-atti tal-imsemmi nutar, u ġie dikjarat lill-Kummissarju tat-Taxxi Interni b'att tas-26 ta' Ottubru 2011, magħmul quddiem in-Nutar Anthony Abela. Jirrilevaw li l-fond ilu mikri lill-intimat mill-ġenituri tagħhom għal snin kbar sa minn madwar l-1968, u dan b'kera ta' Lm100 ekwivalenti għal €233 fis-sena. Jissottomettu li għalkemm il-kirja kienet intiża għal perijodu ta' sena u tiġġedded minn sena għal sena, huma m'għandhom l-ebda dritt jirrifjutaw li jġedduha. Ir-rikorrenti jirrilevaw ukoll li sa Ġunju 2021, il-kera ma setgħetx tiżdied iktar minn dak l-ammont pattwit snin qabel u tali kera hija waħda irriżorja meta wieħed jikkunsidra l-valur lokatizju tal-fond fis-suq miftuħ. Jgħidu li dan il-valur huwa wieħed ferm iktar minn dak stabbilit permezz tad-disposizzjonijiet tal-Kap. 69, liema disposizzjonijiet żammew il-kera marbuta ma' dak li l-fond seta' iġib fl-4 ta' Awwissu 1914, u li nbidlu b'mod li ma ħallew l-ebda effett permezz tal-Att X tal-2009 u tal-Att XXIV tal-2021. Ir-rikorrenti jsostnu li minkejja d-disposizzjonijiet tal-imsemmi Att XXIV tal-2021, huma sofrew diskriminazzjoni għal tul ta' żmien taħt l-Att X tal-2009, riżultat tan-nuqqas ta' bilanċ ġust bejn l-interessi ġenerali tal-komunità u l-bżonnijiet u l-protezzjoni tad-drittijiet fundamentali tal-bniedem, li wassal għal ksur tal-istess drittijiet fundamentali tagħhom. Jgħidu li l-Att XXIV tal-2021 bl-ebda mod ma offra xi rimedju għas-sofferenza tagħhom qabel Ġunju 2021… … …«

3. Billi dehrilhom li l-protezzjoni li l-liġi tagħti lill-kerrej hija bi ksur tad-drittijiet tagħhom għat-tgawdija ta' ħwejjiġhom, l-atturi fetħu din il-kawża u talbu illi l-qorti:

> »i. tiddikjara … illi fil-konfront tar-rikorrenti l-operazzjonijiet tal-Ordinanza li Tirregola t-Tiġdid tal-Kiri tal-Bini Kapitolu 69 tal-Liġijiet ta' Malta u l-Att X tal-2009, u dan għal diversi snin twal, taw dritt ta' lokazzjoni indefinita lill-intimat Joseph Caruana tal-fond … u dan bi vjolazzjoni tad-drittijiet fundamentali tar-rikorrenti kif sanċiti *inter alia* fl-ewwel artikolu tal-Ewwel Protokol tal-Konvenzjoni Ewropeja (l-Ewwel

Skeda tal-Kap. 319 tal-Liġijiet ta' Malta) b'hekk … ir-rikorrenti għandhom jingħataw ir-rimedji kollha li din il-qorti jidhrilha xierqa fis-sitwazzjoni;

»ii. tiddikjara … illi l-intimat Avukat tal-Istat huwa responsabbli għal kumpens u danni sofferti mir-rikorrenti b'konsegwenza tal-operazzjonijiet tal-Kap. 69 tal-Liġijiet ta' Malta u l-Att X tal-2009 talli ma nżammx bilanċ bejn id-drittijiet tas-sid u dawk tal-inkwilin *stante* li ma jirriflettux is-suq u lanqas il-valur lokatizzju tal-proprjetà in kwistjoni;

»iii. tillikwida l-istess kumpens u danni kif sofferti mir-rikorrenti … … …;

»iv. tikkundanna lill-intimat Avukat tal-Istat iħallas l-istess kumpens u danni likwidati *ai termini* tal-liġi bl-imgħax legali mid-data tal-preżentata tar-rikors odjern sad-data tal-effettiv pagament.

»… … …«

4. L-ewwel qorti ddeċidiet hekk:

»… … …

»(3) Tilqa' t-talbiet kollha tar-rikorrenti iżda limitatament għall-perijodu li jibda jiddekorri mit-28 ta' Frar 1988, u li jispiċċa fit-28 ta' Mejju 2021, u dan filwaqt li tillikwida kumpens għad-danni pekunjarji u non-pekunjarji sofferti mill-imsemmija rikorrenti fis-somma komplessiva ta' sebgħa u tmenin elf, mitejn sebgħa u sittin euro (€87,267), liema somma għandha titħallas mill-intimat Avukat tal-Istat b'mod solidali lir-rikorrenti, bl-imgħax dekorribbli mid-data ta' din is-sentenza sad-data tal-effettiv pagament;

»... … …

»Il-qorti tordna li l-ispejjeż tal-kawża għandhom jitħallsu kwantu għal sest (1/6) mir-rikorrenti, u kwantu għar-rimanenti ħames sesti (5/6) mill-intimat Avukat tal-Istat.«

5. Il-konsiderazzjonijiet li wasslu lill-ewwel qorti għad-deċiżjoni tagħha, sa fejn relevanti għall-appell, ġew imfissra hekk fis-sentenza appellata:

»22. … … … tenut kont tal-valur lokatizju annwali ta' €1,733 mogħti mill-perit tekniku ġudizzjarju fir-rapport tiegħu għas-sena 1987, li hija s-sena rilevanti sabiex jitqiesu t-talbiet tar-rikorrent fid-dawl tad-disposizzjonijiet tal-artikolu 7 tal-Kap. 319, u anki l-valur lokatizju fis-sena 2021 meta daħlu fis-seħħ l-emendi għall-Kap. 69 permezz tal-Att XXIV tal-2021, u meħud in konsiderazzjoni wkoll (a) il-kera miżera perċepita mir-rikorrenti u l-antekawża tagħhom minkejja l-awmenti minimi li pprovdew għalihom l-emendi li daħlu fis-seħħ permezz tal-Att X tal-2009, u li bl-ebda mod raġonevoli ma jista' jingħad li dawn ammeljoraw l-pożizzjoni tas-sid; u (b) li ma tressqet l-ebda prova jew sottomissjoni min-naħa tal-intimat Avukat tal-Istat sabiex jiġġustifika għaliex il-każ odjern kien jimmerita l-indħil tal-istat … … …

»… … …

30. … … … il-qorti qiegħda tieħu in konsiderazzjoni (a) li l-ammont ta' kera li r-rikorrenti u l-antekawża tagħhom setgħu ppercepew li kieku l-fond kien mikri skont il-kirjiet riżultanti fis-suq miftuħ huwa ferm akbar minn dak attwalment ippercepit, tant hu hekk li kieku dan il-fond inkera fis-suq miftuħ tal-kiri bejn l-1 ta' Awwissu 1987 u l-28 ta' Mejju 2021 id-dħul li kienu jirċievu r-rikorrenti u l-ġenituri tagħhom kien ikun ta' madwar €251,743; (b) il-valur tiegħu kif sostanzjalment imnaqqas minħabba ċ-ċirkostanzi kollha tiegħu, kif evidenti mill-atti ta' dikjarazzjoni *causa mortis*. Tgħid li dawn il-fatturi kollha jikkontribwixxu għall-iżbilanċ evidenti bejn l-interessi privati tar-rikorrenti u l-għan pubbliku li għalih ġew introdotti ċerti liġijiet, u għaldaqstant tikkonsidra li jirriżulta ksur tad-drittijiet fundamentali tar-rikorrenti u tal-antekawża tagħhom li għalih għandu jitħallas kumpens mill-intimat Avukat tal-Istat... ... ...

»31. Kif diġà kellha l-opportunita' li tteni din il-qorti, id-danni li għandhom jiġu likwidat fi proċedimenti kostituzzjonali u konvenzjonali mhumiex l-istess bħad-danni ċivili li jiġu likwidati fi proċedimenti ordinarji, għaliex huma danni li għandhom jiġu likwidati minħabba vjolazzjoni tad-drittijiet fundamentali tal-persuna, tenut kont tal-iskop soċjali u l-interess ġenerali tal-liġi. Għar-rigward tal-*quantum* tal-kumpens għal danni pekunjarji u non-pekunjarji, fis-sentenzi tal-qrati tagħna kull każ jiġi determinat skont il-fattispeċi partikolari tiegħu.

»32. Fil-każ odjern, għajr għall-fatt li kien hemm telf sostanzjali fil-kera li setgħet ġiet ippercepita, ma jirriżultawx danni pekunjarji oħra li jistgħu jiġu faċilment komputati. Iżda hawnhekk din il-qorti għandha tgħid li fil-likwidazzjoni tal-imsemmija danni, hija qiegħda tieħu wkoll in konsiderazzjoni (a) li m'hemm l-ebda ċertezza li s-sidien kien ser jirnexxielhom iżommu l-fond mikri lil terzi f'kull ħin, u dan skont il-valuri stmati mill-perit tekniku [udizzjarju; (b) it-taxxa li setgħet kienet dovuta minn żmien għal żmien fuq il-kirja stmata; u (ċ) il-kera li r-rikorrenti u l-antekawża tagħhom irċevew matul iż-żmien mingħand l-inkwilin, u li tirriżulta fl-ammont ta' madwar €7,941. Imbagħad il-qorti tqis li għandhom jiġu likwidati wkoll id-danni morali jew non-pekunjarji, *stante* li l-vjolazzjoni tad-drittijiet tar-rikorrent hija konsegwenza tal-fatt li għal snin twal l-Istat Malti naqas milli jindirizza din il-kwistjoni kif kellu jagħmel, u jemenda l-qafas legali li jirregola kirjiet protetti, u dan minkejja titjib sostanzjali fil-qagħda soċjo-ekonomika tal-pajjiż, li wassal għal żbilanċ evidenti u piż inordinat fuq is-sidien ta' proprjetajiet bħal dawn.

»33. Il-qorti tqis li kumpens pekunjarju fl-ammont ta' wieħed u tmenin elf, mitejn sebgħa u sittin euro (€81,267), u kumpens non-pekunjarju fl-ammont ta' sitt elef euro (€6,000), għandhom ikunu kumpens ġust u xieraq għall-ksur tad-drittijiet fundamentali tar-rikorrenti. Dawn id-danni għandhom jitħallsu mill-intimat Avukat tal-Ista lir-rikorrenti solidalment ... ... «

6. L-atturi appellaw b'rikors tal-31 ta' Mejju 2023 li għalih wieġbu l-Avukat tal-Istat fil-15 ta' Ġunju 2023 u l-konvenut Caruana fis-26 ta' Ġunju 2023.

7. Fl-ewwel aggravju l-atturi jgħidu illi ż-żmien relevanti għall-għanijiet tal-likwidazzjoni tal-kumpens kellu jibda mill-1 ta' Mejju 1987, kif igħid l-art. 7 tal-Att dwar il-Konvenzjoni Ewropea, u mhux mit-28 ta' Frar 1988, kif qalet l-ewwel qorti. Fit-tieni aggravju mbagħad l-atturi jgħidu illi l-ewwel qorti ma mxietx fuq il-kriterji ta' Cauchi *v.* Malta[1].

8. Billi jidher ċertu nuqqas ta' preċiżjoni u ta' konsistenza fis-sentenza, meta fit-tielet paragrafu tal-parti dispositiva jingħad illi d-*dies a quo* huwa t-28 ta' Frar 1988 u fil-paragrafu 30 tas-sentenza jingħad illi l-qorti qieset "li kieku dan il-fond inkera fis-suq miftuħ tal-kiri bejn l-1 ta' Awwissu 1987 u l-28 ta' Mejju 2021", meta d-*dies a quo* kellu jkun l-1 ta' Mejju 1987, ikun aktar għaqli illi din il-qorti tillikwida l-kumpens mill-ġdid b'mod trasparenti kif jidher fl-Iskeda A mehmuża ma' din is-sentenza, li turi wkoll illi l-qorti mxiet fuq il-kriterji ta' Cauchi biex tinżamm kemm jista' jkun uniformità u prevedi-bilità fil-likwidazzjoni tad-danni f'kawżi bħal dik tallum.

9. Id-danni pekunjarji jiġu madwar mija u wieħed u tletin elf euro (≈€131,000) kif jidher mill-Iskeda A li għandha titqies parti mis-sentenza. Biex jiġi evitat kull dubju jingħad illi l-kumpens inħadem għaż-żmien bejn l-1 ta' Mejju 1987 kif irid l-art. 7 tal-Att dwar il-Konvenzjoni Ewropea, u l-1 ta' Ġunju 2021 meta daħal fis-seħħ l-Att XXIV tal-2021.

10. Ma sar ebda appell mid-danni non-patrimonjali ta' sitt elef euro (€6,000) likwidati mill-ewwel qorti. Id-danni b'kollox għalhekk jiġu mija u sebgħa u tletin elf euro (€137,000).

---

[1] Q.E.D.B. 25 ta' Marzu 2021, rik. nru 14013/19

11. Għal dawn ir-raġunijiet il-qorti tirriforma s-sentenza appellata: tikkonfermaha fejn sabet ksur tad-dritt tal-atturi għat-tgawdija ta' ħwejjiġhom iżda tħassarha fejn qalet li dan il-ksur beda jseħħ mit-28 ta' Frar 1988 u tgħid minflok illi beda jseħħ mill-1 ta' Mejju 1987; tħassarha wkoll fejn illikwidat id-danni fis-somma ta' sebgħa u tmenin elf mitejn u sebgħa u sittin euro (€87,267) u, minflok, tillikwida d-danni patrimonjali u non-patrimonjali fis-somma ta' mija u sebgħa u tletin elf euro (€137,000), u tikkundanna lill-Avukat tal-Istat iħallas lill-atturi d-danni hekk likwidati flimkien mal-imgħaxijiet relativi, kif deċiż mill-ewwel qorti, minn dakinhar tal-preżentata tar-rikors li bih inbdiet din il-kawża sa meta jsir il-ħlas.

12. L-ispejjeż, kemm tal-ewwel grad u kemm tal-appell, iħallashom l-Avukat tal-Istat.

Mark Chetcuti Prim Imħallef	Giannino Caruana Demajo Imħallef	Anthony Ellul Imħallef

Deputat Reġistratur
ss

Skeda A

	Kera fis-suq	Kera kontrollat		Indiċi ta' inflazzjoni
1968				180.42
1987	1,155.33	155.33	*	
1988	1,733.00	233.00		
1989	1,733.00	233.00		
1990	1,733.00	233.00		
1991	1,733.00	233.00		
1992	2,849.00	233.00		
1993	2,849.00	233.00		
1994	2,849.00	233.00		
1995	2,849.00	233.00		
1996	2,849.00	233.00		
1997	5,089.00	233.00		
1998	5,089.00	233.00		
1999	5,089.00	233.00		
2000	5,089.00	233.00		
2001	5,089.00	233.00		
2002	6,815.00	233.00		
2003	6,815.00	233.00		
2004	6,815.00	233.00		
2005	6,815.00	233.00		
2006	6,815.00	233.00		
2007	10,746.00	233.00		
2008	10,746.00	233.00		
2009	10,746.00	233.00		
2010	10,746.00	233.00		
2011	10,746.00	233.00		
2012	10,210.00	233.00		
2013	10,210.00	466.00		821.34
2014	10,210.00	466.00		
2015	10,210.00	466.00		
2016	10,210.00	475.62		838.29
2017	14,742.00	475.62		
2018	14,742.00	475.62		
2019	14,742.00	495.73		873.73
2020	14,742.00	495.73		
2021	6,142.50	206.55	**	
	251,742.83	10,003.20		

-20% =	201,394.27
-30% =	140,975.99
naqqas	-10,003.20
Jifdal	130,972.78

* tmien xhur
** ħames xhur